

Ár 2013, föstudaginn 13. september er fundur haldinn í úrskurðarnefnd um viðskipti við fjármálafyrirtæki.

Mætt eru: Haukur Guðmundsson, formaður, Geir Arnar Marelsson, Hildigunnur Hafsteinsdóttir, Jóhann Tómas Sigurðsson og Guðlaug B. Ólafsdóttir.

Fyrir er tekið **mál nr. 28/2013**:

M
gegn
F

og kveðinn upp svohljóðandi

ú r s k u r ð u r :

I.

Málsmeðferð.

Málsaðilar eru M, hér eftir nefndur sóknaraðili, annars vegar og F, hér eftir nefndur varnaraðili, hins vegar.

Málið barst úrskurðarnefndinni 11. mars 2013, með kvörtun sóknaraðila, dagsettri 11. mars 2013. Með bréfi nefndarinnar, dagsettu 15. mars 2013, var kvörtunin send varnaraðila og honum gefinn kostur á að tjá sig um hana og skýra sjónarmið sín. Svör varnaraðila bárust með bréfi dagsettu 19. apríl 2013. Var bréfið sent sóknaraðila, með bréfi nefndarinnar, dagsettu 19. apríl 2013, og honum gefinn kostur á að koma á framfæri athugasemdum sínum. Athugasemdir bárust með bréfi, dagsettu 29. apríl 2013.

Málið var tekið fyrir á fundum nefndarinnar 16. ágúst og 13. september 2013.

II.

Málsatvik.

Þann 2. nóvember 2004 var lánsúmsókn sóknaraðila um lán að fjárhæð kr. 9.040.000 í 25% USD, 5% GBP, 15% CHF, 15% JPY og 40% EUR dagsett. Ráðstafa átti láninu til að greiða upp áhvílandi lán á A. Í lánsúmsókninni eru tilgreind vaxtakjör á einstökum hlutum lánsins, þannig að annars vegar eru tilgreindir Libor vextir og hins vegar „samtals vextir“ þar sem búið er að bæta við vaxtaálagi. Ekki ræðir í lánsúmsókninni um neinar breytingar á þeim vaxtakjörum sem tilgreind eru.

Þann 22. nóvember 2004 var skuldabréf, körfulán í erlendum myntum/mynteiningum, tryggt með veði og sjálfskuldarábyrgð, gefið út af sóknaraðila til F. Sóknaraðili viðurkenndi að skulda F eftirfarandi erlendar fjárhæðir eða jafngildi þeirra í öðrum erlendum myntum eða mynteiningum, sem birtar væru í almennri gengistöflu F eða í íslenskum krónum, CHF 23.729, JPY 2.105.590, USD 33.965, GBP 3.661, EUR 41.761. Jafnvirði lánsins í íslenskum krónum þann 22.

nóvember 2004 var. 9.040.000. Fasteignin að A var sett að veði á 3. veðrétti til tryggingar skuldinni. Þá tókst B á hendur sjálfskuldarábyrgð til tryggingar láninu.

Í 2. gr. lánsammans aðila kom fram að af höfuðstól skuldarinnar, eins og hann væri á hverjum tíma, skyldi greiða vexti. Vextir væru breytilegir og breyttust á gjalddögum skuldarinnar, þ.e. í upphafi hvers vaxtatímabils, en héldust óbreyttir innan hvers tímabils. Lánshlutar í öðrum myntum en íslenskum skyldu bera LIBOR-vexti. Vaxtatímabilin væru þrjú mánuðir í senn, að fyrsta vaxtatímabilinu undanskildu og teldist tímabilið milli hverra tveggja gjalddaga. Vextirnir skyldu greiðast eftir á, á þriggja mánaða fresti á sömu gjalddögum og afborganir, í fyrsta skipti 5. febrúar 2005. Vextir reiknuðust frá kaupdegi bréfsins. Í 3. gr. var vaxtaþróenta fyrsta vaxtatímabils hveurrar myntar tilgreind, ásamt vaxtaálagi sem var 1,81% fyrir allar myntirnar. Þá kom eftirfarandi fram: „F áskilur sér rétt til að endurskoða vaxtaálagið á fjögurra ára fresti, talið frá útgáfudegi skuldabréfsins og breyta því ef bankinn telur ástæðu til.“

Sóknaraðila barst greiðsluseðill á gjalddaga þann 5. nóvember 2012 vegna evruhluta framangreinds láns. Vaxtaþróenta tímabilsins var tilgreind 2,185%. Þá barst sóknaraðila greiðsluseðill á gjalddaga þann 5. febrúar 2013 vegna evruhluta framangreinds láns. Vaxtaþróenta tímabilsins var tilgreind 4,941783%.

Þann 2. nóvember 2004 var lánsúmsókn sóknaraðila um lán að fjárhæð kr. 11.120.000 í 25% USD, 5% GBP, 15% CHF, 15% JPY og 40% EUR dagsett. Ráðstafa átti láninu til að greiða upp áhvílandi lán á C. Lánsúmsóknin er á sama formi og sú sem fyrir er lýst og inniheldur sömu grunnupplýsingar um lánið sem sótt er um.

Þann 22. nóvember 2004 var skuldabréf, körfulán í erlendum myntum/mynteiningum, tryggt með veði og sjálfskuldarábyrgð, gefið út af sóknaraðila til F. Viðurkenndi sóknaraðili að skulda F eftirfarandi erlendar fjárhæðir eða jafngildi þeirra í öðrum erlendum myntum eða mynteiningum, sem birtar væru í almennt gengistöflu F eða í íslenskum krónum, CHF 29.189, JPY 2.590.062, USD 41.779, GBP 4.504, EUR 51.369. Jafnvirði lánsins í íslenskum krónum þann 22. nóvember 2004 var 11.120.000. Fasteignin að C var sett að veði á 1. veðrétti til tryggingar láninu. Þá tókst B á hendur sjálfskuldarábyrgð til tryggingar láninu.

Sambærileg ákvæði voru um vexti og vaxtaálag og í fyrrgreindu láni og var vaxtaálag það sama í upphafi á öllum myntum og í því láni.

Sóknaraðili kveður bein samskipti vegna ákvörðunar bankans um að hækka vexti hafa fyrst og fremst farið fram í lok janúar 2013.

Sóknaraðili skaut málinu til nefndarinnar með kvörtun dagsettri 11. mars 2013.

III.

Umkvörtunarefni.

Sóknaraðili krefst þess að bankinn dragi til baka 300 punkta hækkun vaxtaálags á erlendum lánnum sem tilkynnt var með útgáfu greiðsluseðils fyrir

gjaldþaga 5. febrúar 2013 og skuldfærð var af reikningi X þann 5. febrúar 2013. Er lítið svo á að í þessari kröfu fyrir nefndinni felist krafa um að hækkunin verði ógilt.

Sóknaraðili mótmælir að ákvæði 3. gr. lánessamninganna um endurskoðun vaxtaálags geti orðið til þess að núverandi eigandi kröfunnar, varnaraðili, geti nýtt það einhliða út frá sínum forsendum.

Sóknaraðili vísar til þess að þegar samið hafi verið um lánið upphaflega hafi það verið gert í trausti þess að átt væri í viðskiptum við öflugan banka með greiðan aðgang að erlendum fjármagnsmörkuðum sem hefði markaða stefnu um beitingu á þessu mjög svo opna ákvæði í stöðluðum lánessamningi við lítið fyrirtæki sem F sannarlega séu. Viðsemjandi bankans skrifi ekki undir slíkt ákvæði hafi hann einhverja ástæðu til að ætla að krafan muni skipta um hendur og að nýr aðili ákveði að beita því á allt öðrum forsendum en upphaflega hafi verið gengið út frá. Það hljóti að vera einhver mörk á því hvernig hægt sé að beita ákvæði sem þessu í stöðluðum lánessamningi þegar krafa skipti um hendur.

Sóknaraðili telur nokkuð augljóst að þegar krafa með slíku ákvæði lendi í höndum þrotabús verði því ekki beitt yfirleitt. Að öðrum kosti mætti gagnálykta að skiptastjóra væri skylt að beita því svo ótæpilega á forsendum þarfar þrotabúsins að engin efri mörk giltu heldur væri það greiðslugeta skuldarans sem á endanum réði því hvert vaxtaálagið yrði.

Bendir sóknaraðili á að krafa þessi hafi að skuldaranum forspurðum verið færð úr búi FF með neyðarlögum yfir til F. Eðli og tilgangur neyðarlaganna hafi tvímælalaust verið sá að gera viðskiptavinum betur setta með flutningi krafna yfir til nýju bankanna en yrði með því að leyfa þeim að vera áfram í búum föllnu bankanna. Ekki sé efast um eignarrétt nýja bankans yfir kröfunni heldur það vald sem hann hafi tekið sér að beita ákvæði um ákvörðun vaxtaálags á eigin forsendum með þeim hætti að skuldarinn sé mun verr settur en ef krafan hefði verið áfram í búi fallna bankans og ennfremur sé ákvörðuninni beitt á allt öðrum forsendum en búast hafi mátt við af þeim banka sem upphaflega hafi veitt lánið.

Sóknaraðili telur rétt að hafa í huga takmarkanir á eignarréttinum í tilviki opins ákvæðis sem þessa í lánessamningum. Væntanlega sé almenn samstaða um að slík ákvæði væru almennt ekki heimil í viðskiptum banka og lántakenda ef bankar beittu þeim ótæpilega og teldu að þar með væru þeir komnir með rétt til þess að hækka vaxtaálag upp úr öllu valdi. Svona opin ákvæði geti því aðeins gengið til lengdar að þeim sé beitt af hófsemi og málefnalegum ástæðum og að fyrir liggi við undirritun lánessamnings hvaða væntingar séu gerðar um beitingu þeirra. Samskipti banka og viðskiptavina þurfi alltaf að byggja á gagnkvæmu trausti sem m.a. felist í því að opin ákvæði af þessu tagi séu ekki misnotuð. Eignarréttur bankans sem veiti lánið sé því ekki án takmarkana að þessu leyti og byggi líka á því tiltekna einstaka sambandi sem stofnist milli bankans og viðskiptavinarins. Lánessamningar sóknaraðila hafi verið gerðir við hinn eldri F, öflugan og traustan banka, og hinn nýi F geti í raun á engan hátt uppfyllt þau skilyrði sem legið hafi til grundvallar hinu opna ákvæði. Því sé það svo að skilgreining á lánessamningi sem viðskiptabréfi gefi nýjum kröfuhafa ekki rétt til þess að fara út yfir þau eignarréttarlegu takmörk sem í hinu opna vaxtaálagsákvæði felist. Augljósast sé þetta í því tilviki þegar þrotabú taki við kröfunni.

Sóknaraðili telur rétt að hafa í huga að þessar kröfur varnaraðila á hendur sóknaraðila hafi, sem hluti af stóru eignasafni verið færðar úr búi FF með miklum afslætti. Sóknaraðili hafi þegar tekið á sig mikið högg vegna gengisfalls krónunnar sem hafi kallað á stuðning frá eigendum sem hafi viljað standa í skilum. Sóknaraðili

hafi heldur ekki gert athugasemdir um lögmæti lánsamninganna en viljað bíða þar til öll dómsmál er varði lögmæti slíkra samninga séu gengin yfir. Nú greiði varnaraðili sóknaraðila annað þungt högg til viðbótar við kostnaðinn af hruninu þannig að rekstur fyrirtækisins fari í hreint uppnám á ný. Þegar upp sé staðið fái varnaraðili mikinn hagnað bæði vegna þess að höfuðstóll kröfunnar sé í engu færður niður þrátt fyrir afsláttinn sem bankinn hafi fengið og síðan fái bankinn enn aukinn hagnað með hækkun á vaxtaálaginu. Sóknaraðila sé hins vegar alltaf ætlað að bera kostnaðinn.

Sóknaraðili bendir á að á sínum tíma hafi varnaraðili auglýst sérstaka meðferð vegna íbúðalána þegar lánasafn bankans hafi verið endurskipulagt en við eftirgrennslan hafi komið í ljós að þar hafi einungis verið átt við íbúðalán einstaklinga. Rétt sé að rifja upp að þegar þessi lán hafi verið tekin hafi lánveiting af þessu tagi verið óvenjuleg og svo virtist sem F hinn gamli væri ekki búinn að gera upp við sig hvort líta ætti á þetta sem lánveitingu til eigenda sóknaraðila sem einstaklinga eða til fyrirtækis. Ástæðan fyrir því að eigendur hafi viljað fara þessa leið hafi fyrst og fremst verið skattaleg. Niðurstaðan hafi engu að síður orðið sú að bankinn hafi óskað eftir sjálfskuldarábyrgð aðaleiganda sem hafi verið samþykkt. Í viðræðum við núverandi eiganda lánanna, varnaraðila, hafi komið fram að hann væri reiðubúinn að falla frá sjálfskuldarábyrgðinni ef sóknaraðili féllist á 25% lækkun á höfuðstól lánsins sem þá yrði jafnframt breytt í lán í íslenskum krónum og vextir hækkaðir verulega, hvort heldur með eða án verðtryggingar. Þetta tilboð hafi verið sett fram af varnaraðila í tengslum við umræður um að sjálfskuldarábyrgðin þýddi að í raun væri enginn eðlismunur á þessum lánnum og lánnum til einstaklinga. Megi í því sambandi líta til þess hvað gerist fari sóknaraðili í greiðsluferfiðleika og aðaleigandi sitji uppi með lánin. Verði þau þá ekki íbúðalán einstaklings. Aðfarir varnaraðila bendi til þess að þetta sé ekki ólíkleg framvinda mála.

Sóknaraðili telur merkilegt að í öllum samskiptum við bankann hafi aldrei komið fram tilboð um úrlausn mála sem sé í einhverjum takti við rekstrarlegar forsendur sóknaraðila. Boðnar hafi verið lækkanir á höfuðstól og færslu í krónulán og vaxtahækkunum sem hafi verið svo miklar að það hafi aldrei réttlætt breytingarnar. Þó sé augljóst að bankinn væri engu að síður að innleysa mikinn hagnað af láninu og tryggja stöðu sína til framtíðar með lækkun höfuðstóls og vaxtabreytingu sem samræmist rekstrarforsendum fyrirtækisins.

Bendir sóknaraðili á að í athugasemdum sínum geri varnaraðili nokkuð úr því að þessi lán til sóknaraðila séu „viðskiptabréf“ sem réttlæti 300 punkta hækkun á vaxtaálagi sem upphaflega hafi verið samið um á forsendum hins öfluga lánveitanda. Hér virðist gæta misskilnings eða vanþekkingar á eðli lánsamninga sem geti verið markaðsvara og gengið kaupum og sölum milli fjárfesta annars vegar og hins vegar lánsamninga sem í eðli sínu séu miðaðir við að upphaflegur lánveitandi haldi eignarhaldi sínu á lánsamningnum allan lánstímann eins og við eigi í tilfelli lánsamninga sóknaraðila og hins fyrrum öfluga forvera varnaraðila. Til þess að lánsamningar séu tækir til að vera markaðsvara og ganga kaupum og sölum milli fjárfesta sé einmitt nauðsynlegt að þeir hafi ekki opin ákvæði um breytingar á vaxtaálagi heldur séu allar breytingar á vöxtum með tilvísun í breytingar á ákveðnum grunnvöxtum s.s. Libor eða Euribor eða þá verðtryggingu eða aðrar almennar stæðir. Markaður með samninga eins og hér séu til umfjöllunar geti aldrei gengið upp þar sem miðað sé við að hver og einn fjárfestir í slíkum samningi hafi eins konar veiðileyfi á kúnnann.

Sóknaraðili vísar til þess að lánsamningur hans við þáverandi F hafi verið dæmigerður samningur þar sem byggt hafi verið á því að bankinn héldi eignarhaldi

sínu á kröfunni allan lánstímann. Þannig sé hið venjulega hefðbundna samband banka og viðskiptavina sem hins vegar rofni þegar FF hafi fallið. Bankinn hafi haft tiltekna stefnu um hvað réði breytingum á vaxtaálagi og þar skipti mestu máli aðgangur hins öflugra banka að erlendum fjármagnsmörkuðum sem ekki hafi verið vandamál þegar lánin hafi verið tekin og hvorki bankinn né lántakandinn hafi haft nokkra ástæðu til að ætla að þær forsendur myndu breytast í einhverjum grundvallaratriðum. Ennfremur hefði verið eðlilegt að vaxtaálag gæti hækkað stæði lántakinn ekki í skilum og bankinn bæri meiri áhættu af láninu en upphaflega hafi verið reiknað með. Opin ákvæði af þessum toga séu alltaf hugsuð sem einhvers konar „öryggisákvæði“ en ekki sem veiðileyfi á kúnnann. Eina fyrirgreiðslan sem sóknaraðili hafi fengið vegna lánanna sé flutningur á tveimur afborgunum til loka lánstímans sem sé óveruleg þegar lítið sé til stöðu fasteignafélaga almennt. Að öðru leyti hafi lánin verið í góðum skilum og dráttur á greiðslum aldrei meiri en óverulegur.

Sóknaraðili vísar til þess að eðli lánsamninga eins og hér séu til umfjöllunar hljóti ennfremur alltaf að vera að lántakinn sé ekki verr settur en hann hefði verið í viðskipum við hinn öfluga upphaflega lánveitanda. Sóknaraðili sé lítið fyrirtæki með enga samningsstöðu gagnvart lánveitandanum og taki við stöðluðum samningsskilmálum. Tilgangur neyðarlaganna hafi heldur ekki verið að setja lántakendur í verri stöðu en með því að halda lánunum í búum föllnu bankanna. Endurreisn bankakerfisins hafi verið gerð í þeim tilgangi að bæta hag íslenskra viðskiptavina bankanna en ekki til að klekkja á þeim eins og gerst hafi þegar varnaraðili telji sig hafa veiðileyfi á sóknaraðila með hinu opna vaxtaálagsákvæði.

IV.

Athugasemdir varnaraðila.

Varnaraðili krefst þess aðallega að kröfu sóknaraðila verði hafnað. Til vara er þess krafist að kröfu sóknaraðila verði vísað frá sbr. c lið 6. gr. samþykktu fyrir úrskurðarnefnd um viðskipti við fjármálafyrirtæki.

Varnaraðili vísar til þess að skuldabréf séu svokölluð viðskiptabréf og gildi því ákveðnar reglur um framsal þeirra. Til að byrja með hafi verið kveðið sérstaklega á um það að bankinn hefði rétt til að breyta vaxtaálagi teldi hann ástæðu til. Sóknaraðili hafi kynnt sér efni skuldabréfsins og hafi skrifað undir skuldabréfið án þess að gera athugasemdir við efnislegt innihald þeirra. Um viðskiptabréf gildi sú regla við framsal frá einum kröfuhafa til annars að nýr eigandi fái sama rétt og sá gamli og það sé nóg að lesa bréfið sjálf til að kynna sér hvaða rétt nýr eigandi öðlist með framsalinu. Í þessu tilfelli komi skýrt fram í bréfinu að: „*F áskilur sér rétt til þess að endurskoða vaxtaálagið á fjögurra ára fresti, talið frá útgáfudegi skuldabréfsins og breyta því ef bankinn telur ástæðu til þess.*“

Bendir varnaraðili á að bæði bréfin hafi tekið skilmálabreytingum en þær hafi aldrei kveðið á um að kröfuhafi afsalaði sér rétti til að endurskoða vaxtaálag. Af framangreindu sé því ljóst að varnaraðila sé það fyllilega heimilt skv. viðskiptabréfareglum og ákvæðum skuldabréfanna að breyta vaxtaálaginu telji hann ástæðu til þess.

Varnaraðili tekur einnig fram að umrædd skuldabréf séu metin lögleg erlend lán enda hafi Hæstiréttur haft álíka lán til meðferðar og talið þau gild og vísist því til stuðnings til dóma Hæstaréttar í málum nr. 50/2012 og 524/2012. Sé því um lögleg

erlend lán að ræða til lögaðila en ekki til einstaklings. Breyti engu um þetta að sjálfskuldarábyrgð einstaklings sé til tryggingar á efnudum sammingsins enda hafi lántakinn eftir sem áður verið lögaðili.

Varnaraðili telur það í hæsta móti óeðlilegt að setja lán einstaklinga og lögaðila undir sama hatt. Til að byrja með sé stór munur á því hvort að lántaki sé lögaðili eða einstaklingur og hafi í nánast öllum þeim „úrræðum“ sem sett hafi verið á fót að tilstuðlan t.d. Alþingis, verið gerður greinarmunur á því hvort um einstaklinga eða lögaðila í skuldavanda sé að ræða. Það að vilja meina að tryggingarandlagið eigi að ráða því hvort að lántaki verði meðhöndlaður sem lögaðili eða einstaklingur sé einnig fráleitt enda sé nóg að benda á að lögaðili hafi tekið lánið og nýtt í sínum atvinnurekstri. Ef beita ætti þessari nálgun á lánin tvö hefði lögaðilinn t.d. getað farið í greiðsluáðlögun, sértæka skuldaáðlögun eða fengið t.d. aðstoð frá umboðsmanni skuldara. Ljóst sé að framangreind nálgun sé fráleit og mótmælir varnaraðili henni harðlega.

Hvað varði þau tilboð sem varnaraðili hafi lagt fram þá byggist þau á sömu aðferðarfræði og í öllum öðrum málum þar sem lögaðilar hafi verið lántakar að erlendum lánnum, sbr. lög nr. 151/2010. Varnaraðili telur óeðlilegt að ætla að beita annars konar nálgun en beitt hafi verið í öðrum álíka málum hjá bankanum. Varnaraðili kveðst hafa lagt fram þau tilboð til að reyna að koma til móts við breyttar aðstæður lántaka. Varnaraðila hafi engin skylda borið til þess að leggja fram framangreind tilboð en líkt og að framan greini þá hafi tilboðin verið byggð á verklagsreglum sem fram komi í lögum nr. 151/2010 og það hafi ekki verið sjálfgefið að niðurstöður byggðar á þeirri aðferðafræði væru alltaf jákvæðar fyrir viðskiptavininn enda hafi honum verið í sjálfsvald sett hvort hann tæki tilboðinu eða ekki.

Varnaraðili kveðst í samskiptum sínum við sóknaraðila hafa beitt eðlilegum aðferðum við tilraunir til úrlausnar. Aðferðir sem stuðst hafi verið við í öllum sambærilegum málum séu ekki óeðlilegar eða á skjön við gildandi lög og reglur.

Samþykki nefndin ekki framlögð rök varnaraðila þá krefst hann þess að kvörtuninni verði vísað frá enda sé hér um breytingu á almennri gjaldtöku fjármálafyrirtækis að ræða og skv. c lið 6. gr. samþykkt fyrir úrskurðarnefnd um viðskipti við fjármálafyrirtæki fjalli hún ekki um mál af þessu tagi.

V.

Niðurstaða.

Ágreiningur aðila lýtur að hækkun varnaraðila á vaxtaálagi á skuldabréfum útgefnum af sóknaraðila til F þann 22. nóvember 2004. Ekki hafa verið lagðir fyrir nefndina útreikningar að baki greiðsluseðlum, en þeirri staðhæfingu í kvörtun er ómótmælt að vaxtaálagið, sem í upphafi var 1,81% hafi síðar verið hækkað um 3 prósentustig.

Ekki verður fallist á frávísunarkröfu varnaraðila. Ágreiningur aðila er ekki um „breytingar á almennri gjaldtöku fjármálafyrirtækja“ heldur um túlkun á sammingsákvæði sem í gildi er á milli aðila.

Aðilaskipti að kröfunni, sbr. ákvörðun Fjármálaeftirlitsins um ráðstöfun eigna og skulda FF til F, hefur ekki þýðingu fyrir efnislega niðurstöðu málsins eins og það er lagt fyrir nefndina. Um er að ræða viðskiptabréf og kemur sóknaraðili ekki öðrum mótbárum að gagnvart varnaraðila en þeim sem hann hefði getað haft uppi við

upphaflegan kröfuhafa og byggja á árituðum texta bréfsins. Á hinn bóginn er varnaraðili bundinn af þeim skilmálum sem á það eru rituð og almennum reglum um túlkun samninga.

Nefndin telur ekkert fram komið um að varnaraðili sé skuldbundinn til að meðhöndla umrædda lánasamninga með einhverjum tilteknum hætti vegna sjálfskuldarábyrgða einstaklings á þeim.

Varnaraðili er lögaðili sem gaf út tvö skuldabréf þann 22. nóvember 2004. Vaxtaálag skuldabréfanna var 1,81% við útgáfu þeirra. Samkvæmt 6. mgr. 3. gr. skuldabréfanna, sem sóknaraðili skrifaði m.a. undir, áskildi F sér rétt til þess að endurskoða vaxtaálagið á fjögurra ára fresti, talið frá útgáfudegi skuldabréfsins og breyta því teldi hann ástæðu til.

Með þessu samningsákvæði var gengið mjög langt í þá átt að selja kröfuhafanum sjálfðæmi um fjárhæð vaxtaálags að liðnum fjórum árum. Samkvæmt almenntri orðskýringu á umræddu samningsákvæði, hefur varnaraðili raunar rétt til að breyta þessu vaxtaálagi takmarkalaust að eigin geðþótta. Er þessi réttur samkvæmt samningnum sjálfum ekki tempraður af öðru en möguleika skuldarans á að endurfjármagna lánið annars staðar og greiða það upp, en jafnvel sú útleið er ekki fær nema „gegn sérstöku gjaldi“ samkvæmt 9. gr. skilmála bréfsins. Er ekki að sjá að sú gjalddata sé háð takmörkunum samkvæmt efni bréfsins fremur en vaxtaálagið.

Þegar ákvæði bréfsins eru þannig virt heildstætt og með hliðsjón af því að heimildin til takmarkalausrar hækkunar vaxtaálags er einhliða áskilnaður lánveitandans í samningi sem ber með sér að vera staðlaður samningstexti hans, verður að fallast á að því verði ekki beitt að geðþótta varnaraðila án takmarkana. Verður talið að það sé beinlínis ósanngjarnt að bera samningsákvæðið fyrir sig við óhóflega innheimtu vaxtaálags, sbr. 36. gr. laga nr. 7/1936 um samningsgerð, umboð og ógilda löggerninga, með síðari breytingum. Þá vekur nefndin athygli varnaraðila sérstaklega á því álitamáli hvort þetta samningsákvæði sé í samræmi við 19. gr. laga nr. 161/2002 um fjármálafyrirtæki, en í ákvæði þessu er áskilnaður um eðlilega og heilbrigða viðskiptahætti

Það er vandasamt úrlausnarefni, hve langt varnaraðili getur með réttu gengið við hækkun vaxtaálagsins. Það er óumdeilt að varnaraðili hækkaði vaxtaálagið verulega á milli gjalddaga í nóvember 2012 og febrúar 2013 en þá hafði álagið ekki verið hækkað um langt skeið. Varnaraðili hefur enga tilraun gert til að útskýra þá hækkun og hefur í raun byggt málalíbúnað sinn alfarið á þeirri röngu túlkun samningsins að hækkunarheimild hans sé án nokkurra takmarkana.

Á hinn bóginn telur úrskurðarnefndin að fyrir liggi upplýsingar sem sýni glögglega að umrædd hækkun vaxtaálagsins var ekki ósanngjörn eða ómálefnaleg. Fall íslensku bankanna ásamt gjaldeyrishöftum og fleiri afleiðingum leiddu til þess að lántökukostnaður bankanna jókst mjög verulega. Þessi kostnaður hlýtur að vera meginatriði við mat á því hvaða vaxtakjör er eðlilegt að ákveða við endurskoðun þeirra. Af þessari ástæðu telur nefndin ekki unnt að byggja á því að hin umdeilda hækkun vaxtaálagsins hafi verið ólögæt. Er því óhjákvæmilegt að hafna kröfu sóknaraðila.

Ú r s k u r ð a r o r ð:

Kröfu sóknaraðila, M um að hækkun vaxtaálags á tveimur erlendum lánnum hjá varnaraðila, F, báðum útgefnum 22. nóvember 2004, sem tilkynnt var með útgáfu greiðsluseðils fyrir gjalddaga 5. febrúar 2013 verði ógilt er hafnað.

Reykjavík, 13. september 2013.

Haukur Guðmundsson

Guðlaug B. Ólafsdóttir

Jóhann Tómas Sigurðsson

Sérálit Geirs Arnars Marelssonar og Hildigunnar Hafsteinsdóttur

Atvikum máls þessa er lýst í úrskurði meirihluta nefndarinnar og gerum við ekki athugasemdir við þá lýsingu. Þá erum við sammála afgreiðslu meirihlutans að því er varðar frávísunarkröfu varnaraðila og umfjöllun um aðilaskipti og sjálfskuldarábyrgð einstaklinga á skuldum aðila í atvinnurekstri.

Eins og fram er komið hækkaði vaxtaálag á umþrættum skuldabréfum mjög verulega við afborgun sem fram fór hinn 5. febrúar 2013. Var sú hækkun byggð á ákvæði 6. mgr. 3. gr. skilmála skuldabréfanna, en þar kom fram að F áskildi sér rétt til að endurskoða vaxtaálagið á fjögurra ára fresti, talið frá útgáfudegi skuldabréfsins og breyta því teldi hann ástæðu til. Ekkert kemur fram í skilmálum bréfanna um það hve mikil hækkun vaxtaálagsins megi vera, við hvaða aðstæður það geti breyst og hvaða forsendur þurfi að liggja að baki ákvörðun um hækkun vaxtaálags.

Með þessu ákvæði var kröfuhafa því í raun sett sjálfðæmi um fjárhæð vaxtaálags að liðnum fjórum árum. Samkvæmt almennri orðskýringu hefur varnaraðili samkvæmt skilmálum sínum þannig rétt til að breyta þessu vaxtaálagi takmarkalaust að eigin geðþótta. Er þessi réttur samkvæmt samningnum sjálfum ekki takmarkaður af öðru en möguleika skuldans á að endurfjármagna lánið annars staðar og greiða það upp, en jafnvel sú leið er ekki fær nema „gegn sérstöku gjaldi“ samkvæmt 9. gr. skilmála bréfsins. Er ekki að sjá að sú gjaldtaka sé háð takmörkunum samkvæmt efni bréfsins fremur en vaxtaálagið en hvergi í skilmálum bréfanna kemur fram hversu hátt uppgreiðslugjald er eða hvernig það skuli reiknað. Þá verður ekki séð að sóknaraðila hafi verið tilkynnt sérstaklega um fyrirhugaða hækkun vaxtaálagsins og verður ekki annað ráðið af gögnum málsins en hann hafi fyrst orðið hennar var við útsendingu greiðsluseðils vegna gjalddaga 5. febrúar sl. Er því vandséð að sóknaraðila hefði gefist ráðrúm til að nýta sér uppgreiðsluheimild 9. gr. vildi hann ekki una hinni miklu hækkun vaxtaálagsins.

Við tökum undir hugleiðingar meirihluta nefndarinnar hvað varðar 19. gr. laga nr. 161/2002 um fjármálafyrirtæki en viljum raunar kveða fastar að orði en þar er gert enda er það mat okkar að einhliða samning skilmála af þessu tagi geti ekki falið í sér heilbrigða og eðlilega viðskiptahætti.

Það er óumdeilt að sóknaraðili féllst við lántökuna á skilmála varnaraðila, þar með hið umdeilda ákvæði um heimild varnaraðila til endurskoðunar vaxtaálags. Þrátt fyrir það er óhjákvæmilegt að líta til þess að um er að ræða skilmála sem varnaraðili, sem sterkari aðilinn í samningssambandinu, hefur samið einhliða og telja má að möguleikar sóknaraðila til athugasemda og breytinga við samningsgerðina hafi verið afar takarkaðir. Því tökum við undir þá afstöðu meirihlutans að ósanngjarnt sé af varnaraðila að bera umrætt samningsákvæði fyrir sig við „óhóflega innheimtu vaxtaálags“. Við tökum undir það með meirihluta nefndarinnar að vandasamt getur verið að ráða hvar mörkin liggja, hversu mikil hækkun kann að vera eðlileg og hvernig skuli staðið að henni. Hér er þó óumdeilt að um afar mikla hækkun var að ræða og án frekari rökstuðnings fyrir henni telst hún að okkar mati óhófleg, sér í lagi sé litið til þess hvernig hækkunarheimild varnaraðila er hagað.

Eins og mál þetta liggur fyrir hefur varnaraðili í andsvörum sínum enga tilraun gert til að útskýra hækkun vaxtaálagsins, eða rökstyðja af hverju hún varð svo mikil sem raun ber vitni. Þvert á móti virðist málalátubúnaður varnaraðila alfarið byggja á þeirri túlkun samningsins að hækkunarheimild hans sé án nokkurra takmarkana. Þá

verður að teljast hæpið að meirihluti nefndarinnar tíni til mögulegar ástæður og rökstuðning fyrir þessari miklu hækkun án þess að varnaraðili hafi gert nokkurn reka að því að rökstyðja hana. Teljum við því á grundvelli ofanritaðs óhjákvæmilegt að fallast á kröfu sóknaraðila.

Ú r s k u r ð a r o r ð:

Hækkun vaxtaálags á tveimur erlendum lánnum sóknaraðila, M hjá varnaraðila, F, báðum útgefnum 22. nóvember 2004, sem tilkynnt var með útgáfu greiðsluseðils fyrir gjalddaga 5. febrúar 2013 og skuldfærð var af reikningi X þann 5. febrúar 2013 er ógild.

Reykjavík, 13. september 2013

Geir Arnar Marelsson

Hildigunnur Hafsteinsdóttir